

Гюр Барадукін

ЯК ВОЇК КАЛЯДАВАЎ

Рыгор Барадулін

ЯК

ВОЎК

Калядаваў

Казкі-пераказкі
і небылічкі
для Дамінічкі

Мінск
“Юнацтва”
2000

УДК 882.6-93
ББК 84(4Бєи)6-5
Б 24

Мастак
М. Р. КАЗЛОЎ

*Для дзяцей дашкольнага
і малодшага школьнага ўзросту*

ДОБРЫ ПРИКЛАД

Ёсць такі садок дзіцячы,
Там ніхто
Любой парой
Не капрызіцца,
Не плача —
Ведае парадак свой.
Беленькія трусікі
Не губляюць трусікі,
Зялёненькія конікі
Не праціраюць штонікі,
А рыжанькія кошкі
Цыруюць панчошкі,
Лупаценькія жабкі
Не дужа мочаць тапкі.
Акуратныя сябры.
Добры прыклад
З іх бяры!

ЗАСВОЙ!

Пяць пальцаў
На руцэ тваёй.
Як кожнага завуць,
Засвой.

Пястук —
Усіх братоў пастух,
Ён першы
Пачынае рух.

Ківун —
Ён грозна
Робіць кіў,
Каб кепскага
Ты не рабіў.

Даўгай —
Даўжэй за ўсіх,
Таму
“Дапамагай!” —
Крычаць яму.

Пярсцец —
Ён порсткі правяраць,
Пярсцёнкі
Любіць прымяраць.

І мезенчык —
Мяншун,
Які
Сціскае
Пальцы ў кулакі.

Пяць пальцаў —
Моцная радня.
І ўсіх трымае
Даланя.

ПРЫГОДЫ ЛІТАРЫ

Адзінка сумная
Ішла
Адна ў адыну
Смела.
Ды тут
Варона з-за вугла
На макаўку ёй
Села.

І стала літарай
Яна.
І —
Над адзінкай
Кропка.
Імшарынай да бацяна
Пайшло ўжо І
Таропка.
Бацяна,
Ён частаваў рапук
І частаваўся імі.
Ажно цыбаты цень
Разбух
Пад хмарамі глухімі.
І ела іншае,
Аднак
Адну шчаку
Наела.
З І стала Рэ.
Аж свіснуў рак,
Рачулка пакрывела.
Рэ ела ўжо
На повен рот
Аер
Ды запівала
Рачной вадой,
Што змыла лёд.
З Рэ Фэ
Знянацку стала.
Фэ фанабэрыстае ўміг

Надзьмулася
Ды хмура
Зірнула
Зверху ўніз
На ўсіх:
Я — важная
Фігура.
Фактычна
Мне няма цаны.
Дык дзе
Мая карона?

Адно ўсміхаліся
Адны
Адзінка
Ды варона.

ЗГОДУ ЗВАДА СЧУБІЦЬ РАДА

Жылі-былі
Як адной сям'ёй,
Вадзіла ў госці
Адна дарожка,
Адзін за аднаго
Стаялі гарой
І воўк, і сабака,
І мыш, і кошка.
Але на ваколле

Голад напаў,
І ўраз
У ваўка-пражоры
Лясны настрой
І спакой прапаў.
Галодны —
Хоць вый на зоры.

Голад не цётка,
Ну а ў ваўка
Ні цёткі, ні дзядзькі —
Шэраю сіратаю
Туляецца
Ад ляска да ляска,
Толькі і думаючы
Пра тое,
Дзе б пажывіцца.
Ды ўрэшце ён
Граamatку атрымаў,
З якою
Па вёсках, па сёлах
Нязлічана дзён
Мог жабраваць у спакоі.
Здаўна
Кармілі ногі ваўка.
А тут
І граматка стала
Карміць.
І на хібе,
Нібы ў парсюка,

Нарастала
Ваўчынае сала.

Бяда вядзе
За сабой бяду.
І воўк па кладцы
Ішоў аднойчы.
І ўпала граматка
У ваду.
І цяля б тут
Завыла па-воўчы.
Па граматку
Давялося нырнуць,
Бо што сказаць
Сваёй жонцы-сіўшы.
Ды граматку нельга
Было разгарнуць,
Каб паказаць каму,
Не прасушыўшы.
Да вёскі бліжэйшай
Дабег да начы,
Сабаку гаспадарскага
Ціха
Прасіў хутчэй
У бядзе памагчы.
Адразу прапала
Ваўчыная пыха.
Воўк скок
У ёўню
Сушыць свой хвост.

Сабака асцярожна
На градцы
Граматку
Разаслаў наўпрост
Ды пайшоў
Каля хаты старацца.
І кошцы даручыў
Ваўку
Перадаць паперу,
Як прыйдзе раптам.
І граматка высахла
Неўзнаку
І ўпала
З высокай градкі.
А кошка заснула,
А мышка такі
Бегла
Па панадворку
І згрызла граматку,
А шматкі
На пасцель
Зацягнула ў норку.

Вярнуўся воўк
Да сваіх сяброў —
Ад граматкі ані следу.
Схапіў воўк сабаку
І злосна зароў —
Ні снядання цяпер,
Ні абеду.

Сабака вырваўся
З воўчых лап,
Нявінны і раззлаваны,
Ды кошку,
Што справу праспала,
Цап,
А кошка,
Што звывкла да шаны,
Сцярпець не магла
Абразы такой
І кінулася на мышку.
А мышцы хацелася
Быць жывой
Ды грызці
Скарынку ў зацішку.
І мышка наўцёкі,
І піснула: шыш
Мяне хто злавіць
Тут можа.

І воўк на сабаку,
На кошку мыш
Дагэтуль
Глядзяць варожа.

Згodu звада
Счубіць рада.

УСМІХАЮЦЦА ШЧЫРА ХУТКАМОЎКІ З ПАМІРА

У вярблюда гарбы,
У вярбы скарбы.

Кладзі каменьчыкі на каменьчыкі,
Глядзі, каб каменьчыкаў не паменшала.

Сто сабак і тры сабакі —
Сто тры сабакі хапаюць за бакі.

Гэты тутоўнік, не гэты тутоўнік,
У тумане не тоўпяцца тоненькія тутоўнікі.

Сто галоў — адна галава,
Галаве не гавары пра боль галавы.

Шэсць вадаспадаў ці чулі, ці снілі,
Што звады з вады іх цяснілі ў цясніне.

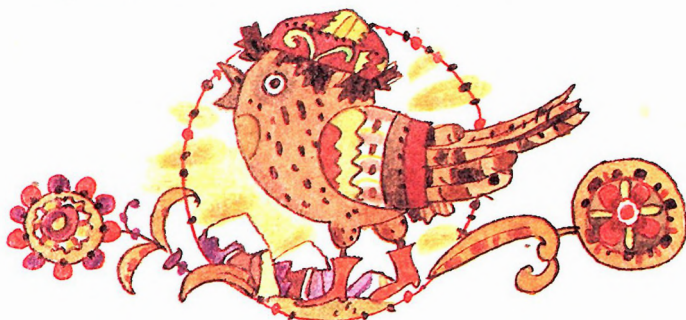
Пад воблакам лісця я блукаў,
Каб нарэшце натрэсці яблыкаў.

Ці роўна будзе, ты памяць папаяць,
Пятнаццаць па пяць,
Альбо пяцьдзесят і пяць па пяць.

Галубы кацілі жалуды ў жалабы,
А галубкі галубнятак кармілі з дзюбкі.

Без напарстка палец пракалю́,
Перашываючы сора́к кі́п паркалю́.

Меней сора́к кі́п паркалю́ ваша́га,
Чым наша́га сора́к кі́п важылі́;
Болей сора́к кі́п паркалю́ наша́га,
Чым ваша́га сора́к кі́п важылі́.
Сора́к ды сора́к кі́п,
Прыкі́нь, колькі́ будзе ко́п?

Верабейку выбіра́лі цюбе́цейку.

Бяжы на базары Шахрысябз
Кавуны за шэ́сць шэ́легаў узя́ць.

У калодзежы вада халодзі́цца.

Шэ́сцьдзе́сят самшы́таў сыйшлі́ся —
Сумна шумя́ць, шум не суня́ць.

У дзе́да просі́ць унук-гульта́й:
“Мне дай мінда́ль”.

Малая маме кажа пра смак:
“З усі́х прысмакаў смачнейшы прасна́к”.

З адной цясніны вада цячэ,
З другой цясніны бяда ўцячэ.

Рыбакі мяркуюць у будане:
Рыба хвастом баўтане ці не?

Ты з'ясі ігрушыну надкушаную,
Мне дасі сушку струшчаную.

Гэты смех
з Азербайджана прыбег

У СВЯТА ВОЧЫ БАЧАЦЬ І ЎНОЧЫ

Іншую здумаў Пляшывы гульнію,
Хоча агнём падпаліць цішыню.
Хто праз агонь пераскочыць,
Гора таго не сурочыць,
Пераляціць наўзлёт —
Будзе шчаслівы ўвесь год.

Колу ля вогнішча цесна,
Полымю першая песня:
“Ты гары, агонь, гары
На нябёсах, на гары!
Хай згараюць гора горы,
Хай згараюць нагаворы,
Хай згараюць плач і слёзы,
Хай на дым плывуць пагрозы!
Каб спадман на прысак высах,

Каб світала зорна ў высях,
Каб галодны еў усмак,
Каб разбагацеў бядняк,
Каб дурны паразумнеў,
Каб стары памаладзеў,
Хай на вогнішчах вясны
Дагарае страх лясны,
Хай гарыць нуда, бяда —
Ўсё, чаго нам не шкада!”

КАМУ ШТО, А ДУРНЮ ДЗВЕРЫ

— Добры дзень, сябрук!
— Уцёк вяпрук.
— Ты што, аглух?
— Звёў бараноў двух.
— Ці ў вушах у цябе труха?
— Абляцела страху.
— Ці табе вушы замуравала?
— Круціла за вуха старая мала.
— Вось было страху!
— А збярог папаху!
— Згінь ты з папахай, глухі цецярук!
— Так, быў без хваста вяпрук...
Толькі час марнаваць,
Такого пытаць,
Ці шмат атрымаў дароў
З багатых двароў?
Крыўдуе на сквапных гаспадароў,
Прыстае да дзятвы,

Засуквае рукавы —
Бачце, прыйшоў з пустымі рукамі,
Але з гузакамі,
Але з сінякамі:
— Піў я кашу з тлушчу,
Еў я ваду-гушчу,
Надавалі мне сем насавоў,
Сем насавоў, а ўсе без рукавоў.
— Ці шмат падарункаў?
А кожны які?
— Усе панесці не хопіць клумкаў,
Выспяткі ды грымакі!
Ад каго сіняк,
Ад каго гузак —
Усяго задарылі так!..—

І падыходзіць Пляшывы да Безбародзькі,
І кажа:
— Лес, як конь без аброцкі,
Ляціць наўзгалоп.
— Помніш нашу ўмову?
— Помню...
— Атрымай, Безбародзька, пстрычку ў лоб!
Як з вачэй пасыплюцца — падбяры промні.
І яшчэ атрымаў са шчодрай рукі
Дзве аплявухі і тры паўшкі.
А яшчэ Безбародзька-чмут,
На сабе парэж падарункаў пуд.
У дзве тарбінкі —
Хурму і разынкі.
На́ табе ігрушы,
Пачапі на вушы!
Два кашы дарэчы
На плечы,
Прыварак на карак,
На нос — паднос,
Шчарбет — на хрыбет!
Арэхаў мех
Пакладзі на плех.
І ў добры час!
Хочаш — нясі,
Хочаш — цягні,
Толькі падмогі ў нас
Не прасі
Ані.

Безбародзька ад шчасця
Засвяціўся тварам,
Крок ступіў —
І лёг пад цяжарам.
А дзятва вясёла ляпеча,
Ад радасці скача пад неба:
— Было не квапіцца,
Безбародзька-скупеча!
Так табе, жмоту,
І трэба!

СЯДЗІБА БАЮ-БАЮ

(Паводле Андрэя Выдмінскага)

Недалёка ад лесу, дзе ручай выбягае,
Ёсць сядзіба малая.
Там усе хаты з краю.
Там іначай усё, як у кніжках бывае.
Там і зоркі не свецяць —
Завядзёнка такая.
Долу дождж не спадае.
Там блакітнае сонца.

Вецер ездзіць трамваем,
Там трамваяў усім хапае.
Мчыць вада супраць плыні.
Там сады, як разлівы.
Там квадратныя яблыкі.
Там без костачак слівы.
Вішні, што парашуты,
Для малечае ўцехі.
Там растуць без шкарлупак арэхі.
З чэравамі ігрушы! Як сланы?
А здараецца, велізарныя трубы
Маюць яны. Без маны!
Тырчаць на платах клубніцы.
Нанізаны на травінкі суніцы.
У набіркі самі скачуць маліны.
А гномікі, калі ўсё паспее,
Зносяць лясныя ягады і журавіны.

Рыбу ніхто не ловіць.
Рыбкі, за рукі ўзяўшыся,
Ходзяць, як дзеткі.
І водыр разносяць прыгожыя кветкі.
А хто мігатліва скача?
Зразумела, што камары.
Матылькі не махаюць крылкамі,
Бо пырхаюць дагары.
Само і сеецца, само і жнецца,
І мелецца збожжа.
З цеста сам хлеб пячэцца
І сам з'есца не можа.

Бура ўздываецца ў шклянцы вады
І сціхнуць сама сабе дапамога.
Вечары надыходзяць уранку,
Світанкі кладуцца спаць сваім ладам.
А ночы такія смачныя, як торт,
Начынены шакаладам.

Едуць, калі скажуць,
Пад раму веласіпеды.
У паветры шыбуюць
Аўтамабілі-няўседы.
Фурманак няма,
Ці яны страйкуюць?
А матацыклы звыкла
Ходзяць па начах ды блазнуюць.

Шпінату няма нідзе,
Ані малака з пенкаю.
Зубы ніхто не чысціць,
Ніхто не ўстае з энкатам.
Па радыё байкі баіць
Дыктар ласкавы,
А добры кельнер марожанае
Падае пасля кожнае стравы.

Дарослыя ядуць насамі,
Нюхаюць губамі,
Глядзяць вушамі,
Слухаюць вачамі.
Ды шпацыруюць уперад спіною

І “дзякуй” кажуць, калі даюць
Ім нешта такое.
Па пакупкі ходзяць паяцы,
І ляльку ў хаце
Яны прыбіраць не баяцца.

Мішкі, жырафы ды малпачкі вяжуць свэдары,
Робяць прымеркі,

А пан лістаносец замест лістоў
Разносіць цукеркі.

Хаты не стаяць, а ляжаць.
Вокны зусім не трэба.
Сходцы толькі на дахах,
А дзверы выступаюць з-пад неба.

Увогуле там зімы не бывае.
Круглы год, як прыгожае свята.
Мамы заўсёды вясёлыя,
А тата — любімы тата.

Свінкі цягнуць ку-ка-раку,
Рохкаюць куры.
Сабакі мяўкаюць.
Каровы іржуць і шчабечуць коні.
Званіцы квокчуць спрасоння.
Лісы ездзяць на ролікавых каньках,
Пырхаюць ваўчаняты.
Галубы граюць на скрыпках.
Лебедзі возяць дзяцей.
Спевамі качкі заняты.

Мне на шчырае слова
Паверыць раю,
Што ёсць сядзіба такая.
Завецца яна Баю-Баю.

І вас чакае...

КОТ ТОМ

Свой дом	А мост быў
Шукаў кот Том,	Над шастом,
А дом быў	А шост быў
За хвастом,	Над драздом,
А хвост быў	А дрозд быў
За кустом,	Над гняздом.
А куст быў	І кожны меў
Пад мастом,	Свой дом.

Даўно ўжо
Кошка Тома
Чакала Тома
Дома.

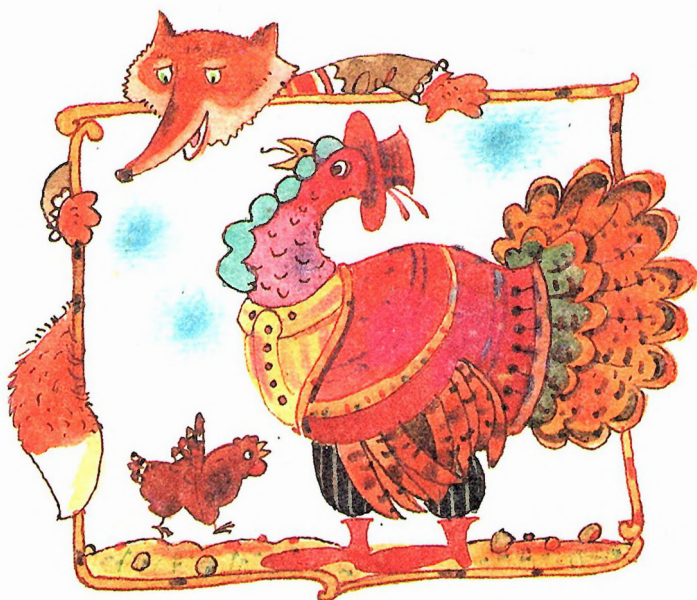
ВЫМАВІ!

Вымаві яшчэ лепей:
— Шчупаковы шчэлепы
Палец коляць
Дамініды,
А на полі
Дым дыміцца.

ВЕЧНАЗЯЛЁНАЯ

Ялінку пасадзілі
На паляне
У снег,
Каб не азябла
Маладая.
Непаліваная,
Яна не вяне,
Дрыжыць ад нецярпення
І чакае,
Калі ўпрыгожаць
Гожую
Дзівосы,
Арэшкі, шышкі,
Яблыкі, цукеркі.
Калі прыскача ўрэшце
Зайчык босы,
Каб паспытаць іглінку
Для праверкі.

Ды кемны зайчык
Абгрызаць не стане
Ні лапкі дрыгатлівыя,
Ні крону.
Ялінка,
Што смяецца на паляне,
Вечназялёная,
Уся з капрону.

ЖМУРКІ

З ліскай Лізкай
Куркі
Пагулялі ў жмуркі.
Як зажмурыліся,
Дык
З курак рагатаў
Індык.

ЧАМУ ВАЎКІ НЕ ЧЫТАЮЦЬ ГАЗЕТ?

Ішоў воўк з-пад Ліпаўца
Дый сустрэў
Змітрака-краўца.
А Змітрок ішоў з палкаю,
З палкаю-вымяралкаю.
Сустрэліся
І размовай не дужа грэліся.
Воўк за краўцом улёг,
Не адстае ні на крок.
А Змітрок
Не шкадуе ног.
Воўк і кажа:
— Змітрок, а, Змітрок,
Я цябе з'ем,
А пакуль пафарсі.
Змітрок адказвае:
— З'ясі дык з'ясі,
Што зробіш з такой,
Як ты, халераю.
Але перад смерцю сваёй
Дай я табе
Камізэльку змераю.
Згадзіўся воўк,
І Змітрок наўмах
Пачаў мераць яго
Палкаю па баках.
Мераў і перыў,

Пакуль трывала рука.
І збіў Змітрок
На горкі яблык ваўка.
І кажа тады:
— Камізэлькі такія
Носяць гады ў рады
Толькі заможныя гаспадары.
Камізэльку я змераў,
Але яшчэ ляж дагары,
Дзе ўшываць гузікі,
Паназначваю.
Будзеш гузікамі пабліскаваць
На зайздрасць сабачую.
Воўк і лёг дагары,
Нібы той корч.
Змітрок скалоў яго
Палкаю-вымяралкаю
Наўсторч.
І прапала
Ахвота ў ваўка
Есці Змітрака.
І пайшоў сабе далей
Вясёлы Змітрок,
А воўк,
Як праглынуўшы
Салёны гурок,
Ляжыць ды цвеліць
Ікласты свой гнеў
Дый думае:
“З’есці яго

Я не з'еў.
Але навошта была
Мне гэтая камізэлька тады
З гузікамі ў два рады?
Я ж не пан
Ці шляхціц які.
Каб мяне ў камізэльцы
Пабачылі,
Завылі б усе ваўкі”.
І пахамыляў
Ваўчыдла паныла.

Аж бачыць —
Ходзіць кабыла.
Воўк і кажа:
— Я цябе з'ем,
А пакуль пафарсі.
Кабыла адказвае:
— З'ясі дык з'ясі.
Усё роўна канец ужо
Цёпламу лету.
Ды перш чым з'есці,
Пачытай газету
У мяне пад капытом.
Воўк аж вільнуў
Па-сабачы хвостом.
Глядзіць,
Ашчэрыўшы ляпу.
А кабыла
Як лясне ў ваўчыную храпу.

Адляцеўся воўк
І ледзьве жывы ляжыць.
Кабыла ўцякла.
А воўк
Ад злосці дрыжыць.
І думае:
“З’есці не з’еў,
Такого імпэту.
Але навошта было мне
Чытаць газету?
Я ж не настаўнік
Ці грамацей.
Жыць без газеты можна.
Нельга жыць без касцей.
А кабыла хітрушчая
Ледзьве косці ўсе мае
Не патрушчыла”.

Ачомаўся воўк
Ды йдзе далей —
Сам сабе пан.
А насустрач баран.
Воўк барану
І кажа:
— Я цябе з’ем,
А пакуль пафарсі.
Баран адказвае:
— З’ясі дык з’ясі.
Але навошта табе
Мяне на сабе несці,

Каб есці,
Лепей ляпу разінь
Ды заплюшчы вочы.
Я сам табе ў рот
Ускочу.
Воўк
Да бараніны ахвочы,
Сеў,
Рязавіў ляпу,
Як хлеў,
Заплюшчыў вочы.
Баран як разагнаўся
Ды даў рагамі
Галоднаму ў лоб.
Воўк паваліўся,
Як абмалочаны сноп.
Ачомаўся

Дый кажа:
— Баран
Мяне ў лапці абуў.
Не ведаю,
Ці я яго праглынуў,
Ці мінуў?

А выпадак быў
Сапраўды такі.
І цяпер
Камізэлек не носяць
Ваўкі.
За краўцамі не йдуць
След у след
Ні ўдзень, ні ўночы.
Не заплюшчваюць вочы.
І не чытаюць газет.

***МЫ З ДЗЕДАМ,
А БАЦЬКА — СЛЕДАМ***

Жылі мы з дзедам
Двое на ўсё сяло,
А бацькі яшчэ не было.
І было ў нас пчолаў,
Як маку.
А кожная пчаліна
Па сабаку.
І пчолы рэзгінамі
Насілі мёд
Круглы год.

Несла адна пчаліна
Цераз возера мёд
І ўпусціла
Рэзгіны мёду яна
У возера пад дзіравы лёд.
І возера салодкае стала.
А там якраз
Мая кабылка гуляла.
Выпіла яна гэтую ваду,
Упілася і п'яная
Ляжала на цёплым ляду.
Што з дзедам мы ні рабілі,
Нічога не памагло
(А бацькі яшчэ не было).
А дзед быў хіцёр.
Узяў ды шкуру з кабылкі
Здзёр.
Праспалася кабылка і ўстала.
А шкуры не стала.
І наваліліся на кабылку
Мух ды аваднёў віхуры,
А яна ж без шкуры.
Узяў я з дзедам
(А бацькі яшчэ не было)
Абсыпаў грэчкай яе
Па сядло,
Каб зрабілася гнедаю.
Як грэчку сеяць,
Без бацькі ведаю.
І парасла на кабыле грэчка,

Як буракі.
Ды як унадзіліся ў тую грэчку
Цецерукі.
Як злодзея за рукаў,
Не схапіш цецерука за крыло,
Дзед і кажа
(Як бацькі яшчэ не было):
— Трэба звязаць дзве вяроўкі,

А да кожнай каробачку
І перакінуць цераз жаробачку.
А да хваста
Прывязаць даўбешку.
Цецерукоў як наляціць
З узмежку,
Махне жаробка хвастом —
Цецярук сябе
І абскубе пад кустом.
І пачала хвастом махаць
Жаробачка,
І перапоўнілася цецерукамі
Каробачка
Дый павадком перарэзала
Гнедай старанніцы шыю.
Мы з дзедам у дзве хвілінкі
Ссеклі аж дзве дубінкі
І кабылку нашу сшылі

(Як дзеда яшчэ не было).
І тут жа
На ёй дубоў нарасло.
Галіны дубовыя
Хілілі кабылку набок.
Не мог да яе падступіцца
Ні я,
Ні які жарабок.
І давай мы пасеку
Араць быкамі.
Гэта мы прыдумалі
З дзедам самі
(Як бацькі яшчэ не было),
Павыскраблі ўсё кубло
І набралі пшаніцы й ячменю
Добрую жменю
І пасеялі па араллі.
І здзіўленыя былі,
Як парос ячмень —
Па калена вераб'ю старому,
Па чэрава — вераб'ю маладому.
Колас ад коласу —
Не чуць голасу.
Мы зжалі
Гэты ячмень тады.
А быў ураджай нескупы —
Ад капы да капы —
На дзень язды.
Перавезлі мы з дзедам
Увесь ячмень

І паклалі сушыць на чарэнь,
Як пачалі малаціць
(А бацькі ўсё яшчэ не было) —
Усё наўколле
Ад груку цапоў гуло.
Змалацілі,
Салому паклалі пад вышкамі.
Зерне мералі коўшыкамі
Ды лыжкамі.
Ток вымела
З карчоў памяло
(А бацькі ўсё яшчэ не было).
І пачалі вепрука
Карміць ячмянём.
І выкармілі,
Што не мог схавацца
Вяпрук пад гальнём.
Выгналі мы вепрука на двор,
Бо стала ў хаце сцюдзёна.
А яго і ўхапіла маладая варона.
Узяла ў дзюбу дый раздзяўбла,
Не зляцеўшы з кала —
З шырокага свайго стала.
Не маем мяса
(А бацькі яшчэ не было),
Але мазгі нам не завіло.
Мы сячэм гэты кол
Ды кідаем у гаршчок.
Тлусты быў
Наш вепручок,

Кол ад яго
І набраўся здору.
Гаршку хапае навару,
А нам гумору.
А тут спякотнай зімой
Нарадзіўся ўжо бацька мой.
Мы пастарэлі
І пасівелі з дзедам ад мук.
А бацька вырас вялікі,
Як той цыбук.
А было гэта ўсё
Не так і даўно.
На бацькавых хрэсьбінах
Піў я мёд і віно.
Ад віна барада мая
Змокла ажно.
Цёк па барадзе мёд,
Ды не трапляў у рот.
Запрог я смаляную кабылку
У барану
Ды паехаў
У завоблачную старану.
Ехаў, ехаў я — аж
Змёрз на лядзяш.
І пры сухой рэчцы
Расклаў агонь,
Каб пагрэцца.
Тут і растала
Кабылка мая смаляная.
А мне здалося,

Што яна ліняе...
Кабылка растала —
І мяне не стала.
Жылі мы з дзедам,
А бацька — следам.

УЛАЗІНЫ

Сабака ўлазіны спраўляў
І правяраў на слых
Свой гаў.
І запрасіў
У госці ўсіх
З хлявоў,
З равоў,
З двароў
Сваіх найболей дарагіх
Суседзяў і сяброў.

Паслаў ён сына
Па ката.
Ды той мурчэў з-за каптура:
Дом без мышэй —
Адна лухта,
І ўжо цішэй,—
Мурра-мурра...
Ды ад сынка сабачага
Далей, далей, далей.
— Чаго мы там не бачылі.
Сямейны юбілей
З законнай жонкай Муркаю
Святкую за пячуркаю.

Запрошаныя ўсе амаль
Прыйшлі на ўлазіны,
На баль
Ахарошаныя,
Агарошаныя.
Каб паказаць свае манеры,
Казёл
Рагамі грук у дзверы.
І папрасіў сабе наліць
Мядку
І стаў сябе хваліць:
— З мяне ні малака,
Ні воўны,
І ўпарты я,
І памяркоўны.
Мне ў хаце жыць,

Як у турме.
Гарод
Штодня ў мяне наўме.
Ты навакол
Пільней зірні —
Убачыш
Шмат маёй радні!

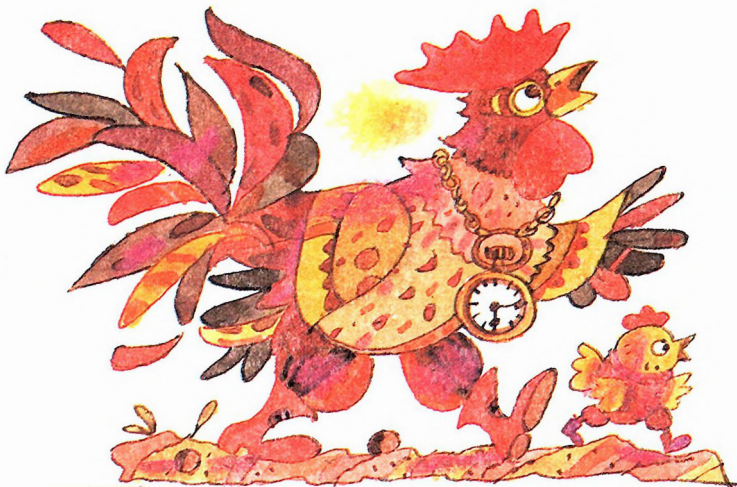
Каза сама
Свой лёс знайшла,
Хоць за казла,
Ды запаўзла.
І зараз
Важнай паняю
Шакіруе кампанію:
— Як без салодкае лазы,
Казёл не можа
Без казы.
Любую цяжкую задачу
Рагамі
З ходу растлумачу.
Хай тугадум перапытае —
Ператлумачу капытамі.
Казёл супроць,
А я, каза,
Заўсёды
Галасую “за”.

Штаны з лампасамі,
Пры шпорах,

Пры ўсёй пярэстае красе,
Нібыта ён прыдумаў
Порах.
Так певень
Сам сябе нясе:
— Без пеўня
Дзень настаць не можа.
Я сонца
Клічу ў падарожжа.
Цераз раку,
Як сябруку,
Шлю дню
Сваё кукараку.
Я мог бы ў небе
Быць арлом,
Ды ноч трымаю
Пад крылом.

З ім курка ўся
У клопаце,

А крылле ў куркі
Ў лопаце:
— Невясёлы мой занятак,
Цяжка пасвіць куранятак.
Уцякае певунок:
— Не спяшайся ў суп,
Сыноч.
Я ганюся за дачушкай:
— Ты паспееш
Стаць падушкай.
А за мной цікуе
Мурка,
Шэпча:
— Пасябруем, курка.

Прыйшоў вяпрук,
Свінячы татка:
— Віншую.
Неблагая хатка.
Бо ты не можаш

Жыць іначай
З натураю сваёй
Сабачай.
Я здабываю ўсё
Лычом
І за вуглом,
І пад карчом.
Якія я люблю харчы,
Пазнаеш лёгка
Па лычы.
Хай іншыя плячамі,
Мы, вепрукі,
Лычамі
Прагонім ад карыта,
Хто лезе прагавіта.
А з вепруком
На пару
Вясёлая свіння.
І лыч
Свінні да твару:
— Сабакі нам радня,—
Зарохкала з парога,—
Шкада,
Што ў вас няма
Духмянага бярлогу,
А так бы я сама
І хутка,
І са спрытам
Парадак навяла.
Навошта стол?

З карытам,
Каб ведала б,
Прыйшла.

Ідзе,
Як быццам на таран,
І ў госці нават
Пан баран:
— Я дакажу,
Што ў барана
Ёсць звiліна
І не адна.
Хай на рагах,
Затое ўсім
Відаць,
Што мудры я зусім.
Ваўку салодка
Жыць было б,
Калі б не мой
Рагаты лоб.

Авечка,
Жонка баранова,
Як радасная прапанова,
На ўлазіны прыйшла
Паціху,
Яна сваю таймуе
Пыху:
— Я — ціхая авечка,
З мяне кажух і свечка.

Я ў азбуцы кумекаю,
Быць не хачу няўмекаю.
Я мекаю ды бекаю
У мужа пад апекаю.
Мне лепей
Быць авечкаю,
Чым кажухом і свечкаю.

Прыйшоў бабёр.
А хвост лапатай.
Стаў захапляцца
Новай хатай:
— Паўсюль падмецена,
Прыбрана,
Ды ёсць

Вялікая загана.
Не пад вадой яна,
А значыць,
Каму не трэба,
Хату ўбачыць.
Ды месца ёсць
Ля ціхай гаці
Тваёй утульнай хаце,
Браце.

Бабрыха важная
Маўчала
І толькі
Галавой ківала.
Шаптала ўсё бабрыха:
— Абы далей ад ліха.

І ўсе паселі
За сталом
І ўсё мялі,
Як памялом,
І сыціліся ежай
І дарагой, і свежай.

Казу кармілі
Качаном.

Казёл
Разбіў фужэр з віном.

Для пеўня —
Рэшата пшаніцы.

А курцы
Стала проса сніцца.

А для свінні
І вепрука —
Памыяў цэлая рака.
Авечцы —
Вязка мурагу,
Каб барану
Ані гу-гу.

Баран
На новыя вароты
Глядзеў,
Сурвэтку без ахвоты
Скуб
Ды рагамі
Смецце гроб.
Свярбеў,
Прасіўся ў бойку
Лоб.

Бабёр
Галінку грыз паціху
І частаваў
Сваю бабрыху.

Як у людзей,
Хацелі лезці
Пабуськацца з гаспадаром.
Жыць сто гадоў
І гаўкаць дзвесце
Жадалі
Госці за сталом
Гаспадару.
І тост за тостам
Смялеў.
Між іншым і такі
Гучэў,
Каб лёс
Не быў бяхвостым,
Бо ўсе хвасты,
Як сваякі.

На ўлазінах сабачых
Было зашмат гарачых
Абдымкаў
І прамоў.
Сабачы вальс ігралі.
Усе пілі, скакалі.
Ніхто не йшоў дамоў.

Ды быццам грывнуў
Гром з-за хмар.
Прасіць на паляванні
Прыйшоў

Сабаку гаспадар.
Заціхла баляванне.

А сталі разыходзіцца —
Усё пайшло,
Як водзіцца.

Казёл шукаў,
Дзе барада,

Баран гукаў,
Дзе рогі.

Вяпрук вішчэў:
— Усё брыда,
Мы збіліся з дарогі.
Аж футра
Высахла ў бабра,
І ён казаў
Бабрысе:
— Смачнейшая ў рацэ
Кара.
Грызі не нагрызіся.

Свой голас
Певень даганяў,
А курка сакатала:
— Хаця б дагнаў
І не прапаў,
Каб я ўдавой
Не стала.

Пасля свае паводзіны
Сабе самім тлумачылі,
Хто трапіў на сабачыя
Улазіны-ўваходзіны.

МЕХ ШЭРЫХ, МЕХ БЕЛЫХ

Кабылка —
Пстрычкаю заб'еш.
Палоска —
Барана ледзь-ледзь
Памесціцца.
Зямля ўтравела —
Не бярэ лянеш,
Па ёй вясну і восень
Ліўні месяца.

Сваю палоску вузкую
Араць
Мужык падаўся з сошкай

З самай раніцы.
Арэ, арэ —
Не можа рады даць.
З апошніх сіл
Мышастая стараецца.

Пыхцеў, пацеў,
Ды больш не змог цярпець,
Над сошкаю-крывуляй
Гнуцца полазам.
— Пайшла ты,
Каб цябе задраў мядзведзь! —
Ён на кабылку
Вылаяўся голасна.

Тут як на ліха тое
З-за кустоў
Мядзведзь бухматым возам
Грозна сунецца.
— Тваю я просьбу
Выканаць гатоў,—
Глядзіць вачмі
Галоднымі і сумнымі.

— Чакай,
Дай баразну дагнаць,
Кумок,—
Мужык прытупвае
Нагамі босымі,—
Каб не напёк

Паўдзён твой буры бок,
Тым часам ляж
У засень пад калёсамі.

А сонца паліла, смаліла.
Як слёзы,
Сцякала жывіца.
Паблізу па лесе хадзіла,
Палохала стрэльбай лісіца.

— Ніколі я не махлюю! —
Крычала хітруха старая,—
Па лесе блукаю,
Палюю,
Ваўкоў, медзвядзеў страляю.

Мужык схмурнеў,
Ён сам сабе не рад.
І баразне канец.
Каб з кім параіцца.

Лісіца тут
Насустрач акурат,
Хвастом віхляе,
Весела ўсміхаецца:

— Тваю бяду
Я лапай развяду,
Распраўлюся я ў момант
З ненажэраю.
А заўтра раніцай
Сюды прыйду —
Ты мусіш мне аддзячыць
Шчодрай мераю.
Мех шэрых,
Мех белых курэй
Ты мне прынясеш за паслугу.
А зараз за справу хутчэй!
Мядзведзь
Насцярожана слухаў...

— Ніколі я не махлюю! —
Крычала хітруха старая.—
Па лесе блукаю,
Палюю,
Ваўкоў, медзвядзёў страляю.

Мядзведзь
Стаў маліць старога:
— Не выдай,
Прашу ў дадатак.
Не сіраці, бярлога,
Маленькіх медзведзянятак!
Ты ўжо не кажы лісіцы,
Што я тут кабылку чакаю.

Хітруха мядзведзя баіцца,
Ды страху яму наганяе:

— Палюю,
Па лесе блукаю,
Ваўкоў, медзвядзёў страляю!..

Наўцёкі — мядзведзю позна.
Лісіцы спрыяе нагода.
Пытае ў старога пагрозна:
— А што ў цябе гэта?
— Калода.

Вачыма хітрушчымі водзіць:
— Ты што з мяне строіш кпіны.
Калода б ляжала на возе.
Чаму ж яе так пакінуў?

І зноўку пайшла па лесе.
Палоска не ўся ўзарана.
— Я лепей на воз палезу,—
Зрабіўся мядзведзь ціхмяны.

Лісіца ж крычыць, не змаўкае,
Так проста мядзведзя не возьмеш,
Старога яшчэ раз пытае:
— А што ў цябе гэта на возе?

А думкі ў лісіцы пра заўтра.
— Калода,—
Мужык паўтарае.
— Калоду чаму не ўвязаў ты,
Бо можа зваліцца старая.

— Зрабі мне такую паслугу,—
Мядзведзю няма спакою.
Мужык увязаў яго туга
Вяроўкай пяньковай тугою.

Ані павярнуцца мядзведзю —
Падціснула так вяроўка.
Ад страху ён дыхае ледзьве,
Ад злосці —
На ўвесь лес зароў бы!

Ды ўжо не паможа нічога,
Бярлога і дзетак шкода.
Лісіца ж пытае старога:
— А што ў цябе гэта?
— Калода...
Ды зноў не дае праходу,
Пярэчыць лісіца:

— Не веру!
Каб гэта была калода,
Тырчэла б у ёй
Сякера...

Каціліся колы хутка,
А ехаў стары не хмуры —
Дадому ён вёз на футра
Мядзведжую цёплую шкуру.

* * *

Уранку,
З-за суседняга ляска
Ледзь толькі сонца
Паказала вуха,
Лісіца ўжо
Чакала мужыка,
Аблізвалася загадзя
Ласуха.

Вось і стары.
Ён нёс аж два мяшкі.
Хвастом ад нецярпення
Біла ліска.

Мужык скуліў з плячэй
Свой груз цяжкі.
— Не бойся, кумка,
Падступайся блізка.

Мужык не спяшае аднак,
Мяхі нетаропка развязвае.
Як выпусціў раптам сабак —
І Шэрку,
І Белку разам.

Лісіца ўцякаць з усіх ног,
Хутчэй ратавацца трэба.
Так гнаў яе перапалох —
Пакінула нават стрэльбу.

То корч,
То ручай,
То пянёк.
Прабегла бярэзнік гонкі,
Убачыла норку —
Скок,
Ды хвост
Вытыркаўся вонкі.

Так бегла —
Вятрэц заціх.
За рыжай не змог угнацца.
І, радасная,
У сваіх
Яна пачала пытацца:

— Вочкі, вочкі,
А што глядзелі вы?
Адказалі ёй пільныя вочкі:
— Мы глядзелі,
Знайсці б дзе норачку
І дарожку
З сухім пясочкам.

— Ножкі, ножкі,
А што рабілі вы?
Адказалі ёй
Шустрыя ножкі:
— Мы да норкі
Дабегчы спяшаліся,

Мы былі
Самай лёгкай ношкай.

— Вушкі, вушкі,
А што вы слухалі?
Адказалі ёй
Чуткія вушкі:
— Ці далёка сабакі,
Мы слухалі,
У цябе мы —
Найверныя служкі.

— Ты, хвасцішча-дурнішча,
Што боўтаў?
Злосці хвост утрымаць
Не ў сіле:
— То за пень,
За калоду чапляўся,
Каб сабакі цябе злавілі!

— Ах ты, гэтакі прахвост.
Шэры,
Белы,
Рвіце хвост!

Дагэтуль
У футры мядзведжым
Са стрэльбаю
Ходзіць дзед.
А бабка гатуе ежу,
Хвастом лісіным
Змятае загнет.

БО ДА НЕБА ВЫРАС БОБ...

Жыў дзед рахманы
З бабкай рухаваю.
Дзед моцны быў на руку
І на лоб.
Яны пасеялі боб пад лаваю,
І вырас
Пад самую лаву боб.

І кажа баба:
— Дзедзьку, а, дзедзьку,
Скінь ты палок,

Бабок не няволь,
Няхай расце
Таўсцейшы за рэдзьку,
І вырас боб
Пад самую столь.

І ўжо ў страху
Пачаў упірацца.
І просіць баба
Прадраць страху.
У дзеда
Не дужа ахвотная праца,
Ды ў хаце боб,
Як казёл у мяху.

Страху прадзёрлі —
Вырас да неба.
А баба дзеду й кажа тады:
— Боб урадзіў,
Нам зжаць яго трэба,
Зімой
Не будзем ведаць бяды.

Ніколі клопат не мае жалю.
І лезлі яны па стручках.
Пакрыху
Ламалі стручкі
Ды ў пучкі вязалі
І ў хату кідалі
Праз страху.

Прайшлі праз хмарку,
Нібы праз сітца.
Дайшлі да неба.
Тут ноч найшла.
Пайшлі да Бога
Нанач прасіцца.
У хаце ў Бога
Многа святла.
Бог кажа:
— Мне не шкада пасцелі.
І кожны мне чалавек
Не чужы.
Баюся:
Рашчыну каб не паелі,
Яна падыходзіць
Вунь там, у дзяжы.

Дзед лямантуе:
— Божа ласкавы!
Каб лезлі ў рашчыну
Боскую.
Не!
Бог паказаў ім хатку.
На лавы
Палеглі.
Дзед боб малоціць у сне.

А баба дзеда бадзе,
Штурхае,
Вядома,

Цікаўная не засне:
— Лізну я рашчыну,
А ці такая
Рашчына нябесная,
Як у мяне?

— Пабойся Бога!
Сціхні, старая,—
І дзед заснуў.
А баба ўстае,
Ды лізь рашчыну,
Рашчына тая
Вазьмі дый вылійся
На яе.
Дзед прахапіўся
Ды кіем частуе
Упартую бабу.
Знайшоў галень,
Ды ім збірае
Рашчыну густую.
Пакуль збіраў,
Нахапіўся дзень.

Хоць недаспаўшы,
Боб жалі ўмела.
Дзень,
Як адпуджаны заяц,
Прабег.
Прачнуліся зоркі.
І зноў сцямнела.

Пайшлі да Бога
Прасіць начлег.

Бог кажа:
— Мне ўчора зрабілі шкоду,
Ну як жа пускаць вас
Куды на палок.
Дзед божыцца.
Бог не стрымаў лагоду:
— Ну, сёння ідзеце спаць
У садок.

Ды толькі
З яблынькі за пералазам
Не рушце яблычкаў,
Гэта мае.
— Не будзем! —
Дзед з бабай
Клянуща разам.
Дзед дрэмле,
А баба спаць не дае:
— Дзедзька,
Мне яблычкаў хочацца.
Вельмі
Салодка ды блізка
Пахнуць яны.
Дзед прыгразіўся дзягаю
Шэльме,
Заснуў.
І сняцца дзеду бліны.

Дзед спіць.
Ды не спяць толькі
Баба і ліха.
Да яблынькі ліха
Бабу нясе.
Ледзь адарвала
Яблычак ціха.
Пац-пац! —
І паасыпаліся ўсе.

А дзед ужо сніў,
Што возіць вазамі
Боб
І не можа
Злічыць стручкоў.
Прачнуўся
Ды бабінымі валасамі
Прывязае
Яблычкі да сучкоў.

Пакуль папрывязваў,
Віднецца стала.
Дзед бабу лае:
— Ну, што цяпер
Мы скажам Богу?
Табе ўсё мала.
Так Богу аддзячлі
Мы за давер.

Але сама
Не робіцца праца.
Боб дажынаць пайшлі
Бурчуны.
Зноў ноч найшла.
Зноў да Бога падацца
Прасіць начлегу
Мусяць яны.

Бог кажа:
— У стайню
Пусціць вас, можа.
Стаяць там саначкі,
Вы на іх
Вазіцца не ўздумаіце.
— Злітуйся, Божа!
Не будзем,—
Адказвае дзед за дваіх.

І дзед заснуў
Як прадаўшы пшаніцу.
А баба будзіць яго:
— Дазволь
На гэтых саначках
Павазіцца.
— Засні, дурніца,
Хай цябе моль!

І сам заснуў ён,
А баба смела,

Напяўшы на дзедаў сон
Капялюш,
На непадкутыя
Саначкі села
І нукае гонкім:
— Ляціце! Ну ж!

І саначкі як паляцяць
Па прасторах,
Лясах, верасах,
Камянях, каранях.
Растрэслі бабіны косці
На порах.
Дзед трошкі сабраў іх,
Адолеўшы страх.
Ды без рыдлёўкі
На небе яму
Дзед выкапаў.
Костачкі туманом
Прысыпаў.
І ціха, без шуму,
Без гаму
Палез дахаты
Удвух са сном.

Паціху лез,
Ды сучок надламіўся,
І дзед зваліўся
На свой палок.
І сон зваліўся

І не запыліўся.
Каб зноў
Спачатку сніцца,
Уцёк.

ЯК ВОЎК КАЛЯДАВАЎ

Мыецца котка лапкаю.
Сякера знайшлася
Пад лаўкаю.
Слухай жа, калі ласка,
Як пачынаецца казка.

Жыў сабе дзедка,
А ў дзедкі таго
Было ўсяго:
Было сем авечак,

Восьмы бычэчак,
Курка-рабушка,
Сучка-брахушка,
Бабка-сварушка.

І пачаліся Каляды.
А на Каляды ўсе маразы,
Загнуўшы саням палазы,
Былі разгуляцца рады.
Два тыдні цягнулася свята.
За свята й выстудзілася хата,
Вядомая рэч.
Дзед усіх і пабраў на печ.
На тое й печ,
Каб трымаць цяпло.
Усім і цёпла й добра было.
Дзед з бабаю сядзелі з краю,
Быццам тыя Адам з Еваю,
Якіх выгналі з раю.

Калядоўшчык
Пагрукаўся ў дзверы,
Аж валасы ў дзеда
Сталі стоць.
Дзед і кажа:
— Хто там грукаецца,
Заходзь!
Заходзіць воўк шэры:
— Дзед, го, дзед,
Я табе каляду праспяваю.

— Спявай,
Мой лясны сусед,
Аддзячу чым маю.
А пые калядоўшчык рэдкі
І зазірае ў падпечак:
— Ёсць, ёсць у дзедкі
Сем авечак,
Восьмы бычэчак,
Курка-рабушка,
Сучка-брахушка,
Бабка-сварушка.
Падай, дзед, каляду,
А то з хаты не пайду!

З ваўком
Не палезеш у спрэчку —
І даў яму дзед авечку.
Авечку закінуў за спіну
І каля платоў,
Каля дошчак,
Патоўкшы снег на мякіну,
Паціснуў у лес
Калядоўшчык.
Еў цэлыя суткі.
Ад вячэры спаў да вячэры.
А назаўтра к абеду
Пачулася дзеду:
Пагрукаўся нехта ў дзверы.
Воўк на парозе.
Дзед у трывозе.

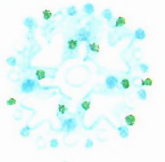
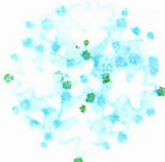
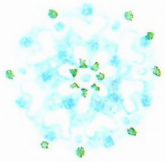

— Дзед, го, дзед,
Я табе каляду праспяваю.
— Спявай жа,
Лясны сусед,
Аддзячу чым маю.
І пые калядоўшчык рэдкі,
І зазірае ў падпечак:
— Ёсць, ёсць у дзедкі
Шэсць авечак,
Сёмы бычэчак,
Курка-рабушка,
Сучка-брахушка,
Бабка-сварушка.
Падай, дзед, каляду,
А то з жонкаю прыйду!

З ваўком
Не палезеш у спрэчку —
І даў яму дзед авечку.

І ў лес авечку воўк павалок.
Пакуль валок,
Аж кажух яго змок.
Праз дзень у дзверы
Пагрукаўся шэры:
— Дзед, го, дзед,
Я табе каляду праспяваю.
— Спявай жа,
Лясны сусед,
Аддзячу чым маю,
І пяе калядоўшчык рэдкі
І зазірае ў падпечак:
— Ёсць, ёсць у дзедкі
Пяць авечак,
Шосты бычэчак,
Сучка-брахушка,
Курка-рабушка,
Бабка-сварушка.
Падай, дзед, каляду,
А то зграю прывяду!

З ваўком

Не палезеш у спрэчку —
І даў яму дзед авечку.

І павалок авечку ваўчыла,
Аж сцэжка пад ім завыла.
Авечку з'еў і ў дзверы
Пагрукаўся шэры:

— Дзед, го, дзед,
Я табе каляду праспяваю.
— Спявай жа,

Лясны сусед,
Аддзячу чым маю.

І пяе калядоўшчык рэдкі
І зазірае ў падпечак:

— Ёсць, ёсць у дзедкі
Чатыры авечкі,

Пяты бычэчак,
Курка-рабушка,
Сучка-брахушка,
Бабка-сварушка.

Падай, дзед, каляду,
А то вып'ю ўсю ваду!

З ваўком

Не палезеш у спрэчку —
І даў яму дзед авечку.

З авечкай воўк

І падаўся ў хмыз

І суткі цэлыя мяса грыз.
Дагрыз авечку і ў дзверы
Пагрукаўся шэры:
— Дзед, го, дзед,
Я табе каляду праспяваю.
— Спявай жа,
Лясны сусед,
Аддзячу чым маю.
І пье калядоўшчык рэдкі,
І зазірае ў падпечак:
— Ёсць, ёсць у дзедкі
Тры авечкі,
Чацвёрты бычэчак,
Курка-рабушка,
Сучка-брахушка,
Бабка-сварушка.
Падай, дзед, каляду,
А то наганю нуду!

З ваўком
Не палезеш у спрэчку —
І даў яму дзед авечку.

Авечку ваўчылдла панёс —
Аж з ім не сагнаўся мароз.
Дзеў авечку і ў дзверы
Пагрукаўся шэры:
— Дзед, го, дзед,
Я табе каляду праспяваю.
— Спявай жа,
Лясны сусед,

Аддзячу чым маю.
І пяе калядоўшчык рэдкі,
І зазірае ў падпечак:
— Ёсць, ёсць у дзедкі
Дзве авечкі,
Трэці бычэчак,
Курка-рабушка,
Сучка-брахушка,
Бабка-сварушка.
Падай, дзед, каляду,
А то навяду бяду!

З ваўком
Не палезеш у спрэчку —
І даў яму дзед авечку.

І воўк паляцеў са здабычаю
Хутчэй за стрэл паляўнічага.
Паснедаў авечкай і ў дзверы
Пагрукаўся шэры:
— Дзед, го, дзед,
Я табе каляду праспяваю.
— Спявай жа,
Лясны сусед,
Аддзячу чым маю.
І пяе калядоўшчык рэдкі
І зазірае ў падпечак:
— Ёсць, ёсць у дзедкі
Мэчка-авечка,
Гладкі бычэчак,

Курка-рабушка,
Сучка-брахушка,
Бабка-сварушка.
Падай, дзед, каляду,
А то вырву бараду!

З ваўком
Не палезеш у спрэчку —
І даў яму дзед авечку.

З авечкай апошняй
Пасунуўся воўк.
І лес прытаіўся.
І вецер замоўк.
Насыціўся ўволю
І ў дзверы
Пагрукаўся шэры:
— Дзед, го, дзед,
Я табе каляду праспяваю.
— Спявай жа,
Лясны сусед,
Аддзячу чым маю.
І пяе калядоўшчык рэдкі,
І зазірае ў падпечак:
— Ёсць, ёсць у дзедкі
Гладкі бычэчак,
Курка-рабушка,
Сучка-брахушка,
Бабка-сварушка.
Падай, дзед, каляду,
А то з дому ўсіх звяду!

Як скрыні няма,
Дык навошта авечка?
Аддаў дзед ваўку
Бычэчка.

Воўк бычэчка
Павёў на вяроўцы
У падарунак
Шэрай сяброўцы.
Бычэчка даелі, і ў дзверы
Пагрукаўся шэры:
— Дзед, го, дзед,
Я табе каляду праспяваю.
— Спявай жа,
Лясны сусед,
Аддзячу чым маю.
І пяе калядоўшчык рэдкі
І глядзіць, дзе ў дзеда
Вісіць папружка:
— Ёсць, ёсць у дзедкі

Курка-рабушка,
Сучка-брахушка,
Бабка-сварушка.
Падай, дзед, каляду,
А то з голаду ўпаду!
Хоць дзеду шкада нясуску —
Аддаў ваўку
Курку-рабушку.

Ненажэра з куркаю знік —
Курка ваўку на адзін глык.
Паласаваўся куркай
І ў дзверы
Пагрукаўся шэры:
— Дзед, го, дзед,
Я табе каляду праспяваю.
— Спявай жа,
Лясны сусед,
Ды чым я аддзячыць маю?
І пяе калядоўшчык рэдкі,
І глядзіць, дзе ў дзеда
Вісіць папружка:
— Ёсць, ёсць у дзедкі
Сучка-брахушка,
Бабка-сварушка.
Падай, дзед, каляду,
А то бабу ўкраду!

Ваўку пад галаву
Не пакладзеш падушку —

Аддаў дзед
Сучку-брахушку.

Бег з ношкаю воўк нямала,
А сучка-брахушка брахала.
Назаўтра на досвітку шэры
Пагрукаўся ў дзверы.
— Дакуль ты будзеш хадзіць,
Пракляты? —
Спытаўся дзед у ваўка.
— Пакуль святкуюць Каляды,
Бо ў лесе ж
Ні хлеба, ні малака.
Воўк бабу сцягвае з печы,
Закідвае за плечы.

Воўк бабу ў лес прывалок,
Пасадзіў яе на пенчучок,
А сам па лесе пайшоў,
Каб у вялікую грамаду
Сабраць ваўкоў
На апошнюю каляду.

А бабу ад страху
Ледзьве жывая
Сядзіць і спявае:
— Вышэй, вышэй,
Пеньчучок,
Бо схаваўся ваўчучок!
Вышэй пеньчучок, вышэй,

І бабку да нябёсаў узнёс.
Прыбеглі ваўкі,
Ахапіў іх гнеў.
Давай пеньчучок
Грызці да слёз.
Грызлі-грызлі,
Паламалі зубы.
А бабушка сядзіць.
Пеньчучок трымае.
Ваўкі паўцякалі ў лес —
Далей ад згубы.
А бабушка ад страху
Ледзьве жывая:
— Ніжэй, ніжэй,
Пеньчучок,
Бо схаваўся ваўчучок.
Ніжэй, ніжэй пеньчучок,
Зрабіўся маленькі.
Бабушка скок —
І наўцёк.
Аж збіла каленькі.

Бяжыць бабушка, бяжыць,
А сэрца ад страху,
Як лісцінка, дрыжыць.
Пабегла налева —
Дарогу перагарадзіла дрэва.
Пабегла направа.
А там — праява.

Стаіць хатка ў лазе
На курынай назе.
З сыру печ,
З масла лавы.
Адламала яна трошкі печы,
Ды ў торбу на плечы,
Адламала яна трошкі лавы
Ды ў хвартушок паклала.
Нарэшце бабка
Дадому дапала.
Бачыць:
Ідзе праз комін пара.
Падумала крыху
Ды ўзлезла на страху,
Зірк у комін,
Як у чорную дзірку:
Дзед мяшае зацірку.
Сыру кавалачак адламала
Ды ў кацёл укінула смела.
Дзед памяшаў,
Памяшаў памалу,
Паспытаў — пасмачнела.
Дзед аж аблізвае лыжку:
— Жонка-варонка,
Укінь яшчэ крышку!
Яна яшчэ масла ўкінула смела.
Дзед паспытаў —
Яшчэ пасмачнела.
Дзед аж аблізвае лыжку:
— Жонка-варонка,

Укінь яшчэ крышку!
Як ляпнула яна
Кавалак сыру з вала —
Гаршчок раскалоўся да дна,
Зацірка пацякла.
Дзед за чапалу ды вонкі —
Бараніцца ад злой варонкі.
Зірнуў,
А гэта — бабка.
Са страхі яе зняў, абняў, —
Радасць старому!
Каб было ёй не зябка —
Завёў дадому.
І новы гаршчок
Узялі яны,
Другую зацірку зварылі.
Зацірку елі,
А пра бліны
Да раніцы гаварылі.

Бабка яшчэ
Усяго напачэ
І таму дасць блінца,
Хто казку выслухаў
Да канца!

ЗАЛАТАЯ ПРАСНІЦА

Жылі-былі дзед з бабаю,
Мелі яны
Кароўку востраскабую,
Таму й не купаліся ў малацэ.
І ў кожнага з іх
Было па сваёй дачцэ.
З дзедавай
Здзеквалася бабіна дачка.
Дзедава просіць і лямантуе:

— Дай мне вераценца,
Татачка,
Зрабі прасніцу залатую.
Завядзі мяне на мяжу,
Пасадзі, дзе пакажу.
Зрабіў дзед
Прасніцу й верацяно
Дый завёў на мяжу.
А мяжы й канца не відно.
Прасці дзедава дачка села,
А верацяно фур дый паляцела.
Пабегла пралля
За верацяном услед
Далёка-далёка,
Аж на той свет.
Бяжыць, бяжыць —
Яблынька стаіць,
Хіліць галіну,
Просіць дзяўчыну:
— Дзеўка-мілавіца,
Русая касіца,
Абтрасі мяне, перапалавінь,
Яблыкаў сабе вазьмі
І мне пакінь.
Так і зрабіла.
Абтрэсла яблыньку
Наколькі сіла.
Сквапнаю не была ў дзяльбе;
Пакінула яблыкаў яблыньцы
І ўзяла сабе.

Бяжыць, бяжыць —
Ігрушына стаіць,
Хіліць галіну,
Просіць дзяўчыну:
— Дзеўка-мілавіца,
Русая касіца,
Абтрэсі мяне, перапалавінь,
Ігруш вазьмі сабе
І мне пакінь.
Так і зрабіла.
Абтрэсла йгрушыну —
Наколькі сіла.
Сквапнаю не была ў дзяльбе:
Пакінула йгрушыне йгруш
І ўзяла сабе.

Бяжыць, бяжыць —
Кароўка стаіць.
Хоча спачыну,
Просіць дзяўчыну:
— Дзеўка-мілавіца,
Русая касіца,
Падаі мяне,
Бо лёгка ў цябе рука,
Сабе вазьмі
І мне пакінь малака.
Так і зрабіла.
Карову падаіла.
Сквапнаю не была ў дзяльбе:
Карове малака пакінула
І ўзяла сабе.

Бяжыць, бяжыць —
Вяпрук стаіць.
Шэжыць шарсціну,
Просіць дзяўчыну:
— Дзеўка-мілавіца,
Русая касіца.
Закалі мяне,
Абсмалі мяне,
Перапалавінь.
Салца сабе вазьмі
І мне пакінь.
Так і зрабіла.
Вепрука закалола,
Вепрука абсмаліла.
Сквапнаю не была ў дзяльбе:
Вепруку пакінула салца
І ўзяла сабе.

Бяжыць, бяжыць —
Дзежка стаіць,
Трымае рашчыну,
Рашчына й просіць дзяўчыну:
— Дзеўка-мілавіца,
Русая касіца,
Замясі мяне,
Пасадзі мяне ў печ
У самую гарачынь,
Хлеба сабе вазьмі
І мне пакінь.
Так і зрабіла.

Рашчыну замясіла
Ды ў печ пасадзіла.
Сквапнаю не была ў дзяльбе:
Хлеба пакінула дзежцы
І ўзяла сабе.

Бяжыць, бяжыць —
Хатка
На курынай ножцы стаіць.
Выйшла ведзьма,
Пытае ў дзяўчыны:
— Чаго ты тут ходзіш,
З якое прычыны?
— Хаджу я,
Службу шукаю,
Бабуся.
— Служба ёсць у мяне
Не цяжкая.
Ці згодзішся паслужыць?
— Згаджуся.
— У хату лезь,
Тчы кросны старанна.
Усюды хадзі,
Глядзі,
Дзе лычкам завязана.
Наказала дый паляцела.
А дзяўчыне
Глянуць туды карцела,
Дзе завязана лычкам было.
І развязала лычка —

І асляпіла яе святло.
Гэта золата ззяла,
Як жар у печы.
Дзяўчына набрала
Повен мех — і бегчы.
Прыляцела ведзьма сама —
Дзеўкі няма.
Ухапіла таўкач

Ды наўскач
Пабегла даганяць,
Таўкачом суняць.

Стаіць дзежка з рашчынаю.
Ведзьма й пытаецца,
Гонячыся за дзяўчынаю:
— Дзежка-замешка,
Бачыла ты, магчыма,
Дзеўку з грашыма?
— Не дагоніш, нягегла,
Даўно прабегла.

Стаіць вяпрук.
А на хібе ў вепрука
Сядзіць крук.

— Вяпрук-сябрук,
Ты бачыў, магчыма,
Дзеўку з грашыма?
— Не дагоніш, нягегла,
Даўно прабегла.

Стаіць кароўка.
Ад кароўкі ўцякла вяроўка.
— Кароўка-сяброўка,
Бачыла ты, магчыма?
Дзеўку з грашыма?
— Не дагоніш, нягегла,
Даўно прабегла.

Стаіць ігрушына.
Ігрушамі трава зацярушана.
— Ігрушына-ненадкушана,
Бачыла ты, магчыма,
Дзеўку з грашыма?
— Не дагоніш, нягегла,
Даўно прабегла.

Стаіць яблынька,
Трымае яблыкi зграбненька.
— Яблынька-неазяблінька,
Бачыла ты, магчыма,
Дзеўку з грашыма?
— Не дагоніш, нягегла,
Даўно прабегла.

Вярнулася ведзьма
Назад з таўкачамі
З заплаканымі вачамі.

А дзедава дачка
Прыбегла дахаты,
Прынесла пасаг багаты.
Пазайздросціла бабіна дачка
Ды й кажа:
— Мамачка,
Зрабі мне залатую прасніцу
І верацяно залатое,
Кудзельку шаўковую.
І завядзі мяне на месца тое,
Дзе дзедава дачка
Мех золатам напакоўвала.

Зрабілі ёй прасніцу й верацяно,
Далі кудзелю шаўковую
Заадно.
Прасці бабіна дачка села,
А верацяно фур дый паляцела.
Пабегла за верацяном услед
Далёка-далёка,
Аж на той свет.

Бяжыць, бяжыць —
Яблынька стаіць,
Хіліць галіну,
Просіць дзяўчыну:

— Дзеўка-мілавіца,
Русая касіца,
Абтрасі мяне, перапалавінь,
Яблыкаў сабе вазьмі
І мне пакінь.
— Абтрасайся сама —
Часу няма.

Бяжыць, бяжыць —
Ігрушына стаіць.
Хіліць галіну,
Просіць дзяўчыну:
— Дзеўка-мілавіца,
Русая касіца,
Абтрасі мяне, перапалавінь.
Ігруш сабе вазьмі
І мне пакінь.
— Абтрасайся сама —
Часу няма.

Бяжыць, бяжыць —
Карова стаіць.
Хоча спачыну,
Просіць дзяўчыну:
— Дзеўка-мілавіца,
Русая касіца,
Падаі мяне,
Бо лёгкая ў цябе рука.
Сабе вазьмі
І мне пакінь малака.

— Даіся сама —
Мне часу няма.

Бяжыць, бяжыць —
Вяпрук стаіць.
Шэжыць шарсціну,
Просіць дзяўчыну:
— Дзеўка-мілавіца,
Русая касіца,
Закалі мяне,
Абсмалі мяне,
Перапалавінь.
Салца сабе вазьмі
І мне пакінь.
— Сам каліся,
Сам смаліся,
Няма мне часу,
Адчапіся!

Бяжыць, бяжыць —
Дзежка стаіць.

Трымае рашчыну,
Рашчына просіць дзяўчыну:
— Дзеўка-мілавіца,
Русая касіца,
Замясі мяне,
Пасадзі мяне ў печ
У самую гарачынь,
Хлеба сабе вазьмі
І мне пакінь.
— Сама мясіся,
Сама пячыся,
Няма мне часу,
Адчапіся!

Бяжыць, бяжыць —
Хатка
На курынай ножцы стаіць.
Выйшла ведзьма
Дый запытала:
— Ты ці не тая дзеўка,
Што грошы ў мяне ўкрала?
— Не чула, не ведаю,
Мая пані,
Толькі й адкажу на пытанне.
— У хату лезь,
Тчы кросны старанна.
Усюды хадзі,
Толькі туды не хадзі,
Глядзі,
Дзе лычкам завязаны.

Наказала дый паляцела,
А дзеўцы глянуць туды
Карцела,
Дзе завязана лычкам было.
І развязала лычка —
І асляпіла яе святло.
Гэта золата ззяла,
Як жар у печы.
Дзяўчына набрала
Повен мех — і бегчы.
Прыляцела ведзьма сама —
Дзеўкі няма.
Ухапіла таўкач
Ды наўскач
Пабегла даганяць,
Таўкачом суняць.

Стаіць дзежка з рашчынаю.
Ведзьма пытаецца,
Гонячыся за дзяўчынаю:
— Дзежка-замешка,
Бачыла ты, магчыма,
Дзеўку з грашыма?
— Ды вунь, на мяжы,
Дагоніш — бяжы!

Стаіць вяпрук,
А на хібе ў вепрука
Сядзіць крук.
— Вяпрук-сябрук,

Ты бачыў, магчыма,
Дзеўку з грашыма?
— Ды вунь, на мяжы,
Дагоніш — бяжы!

Стаіць кароўка,
Ад кароўкі ўцякла вяроўка.

— Кароўка-сяброўка,
Бачыла ты, магчыма,
Дзеўку з грашыма?
— Ды вунь, на мяжы,
Дагоніш — бяжы!

Стаіць ігрушына,
Ігрушамі трава зацярушана.
— Ігрушына-ненадкушана,
Бачыла ты, магчыма,
Дзеўку з грашыма?
— Ды вунь, на мяжы,
Дагоніш — бяжы!

Стаіць яблынька,
Трымае яблыкi зграбненька,
— Яблынька-неазяблінька,
Бачыла ты, магчыма,
Дзеўку з грашыма?
— Ды вунь, на мяжы,
Дагоніш — бяжы!

Дагнала,
Грошы адабрала,
Пералічыла дбала.
Таўкачамі забіла ў злосці.
Ад дзяўчыны адно
Засталіся косці.

Баба дзеда пароць пачала,
Нідзе старому няма
Ні ўстою, ні ўседу:
— Паглядзі, дзе дачка мая,
Дзеду.
Твая дык хутка прыйшла.
Пайшоў уранку,
Костачкі ў мех пазбіраў.
А сучка з-пад ганку:
— Дзяў, дзяў,
Дзедава дачка ў карэце
Едзе,
А бабіна дачка ў мяху
Недзе.
А сучка гырчыць,
А сучка брэша,

А баба крычыць:
— Змоўкні, дуркеша!

Баба ў сучку шпурляе
То палена,
То кій,
То дубец.
Прадзе сама
Прасніца залатая,
Вераценца
Пражу матае.
Тут і казцы канец.

НЕСЛУХАЎ БЯДА ПАСЛУХМЯНІЦЬ

У цёмным,
У цёмным лесе
Старэла,
Як грыб, хаціна.
Вясна
Па вяршалінах ледзьве
Кацёлку сонца каціла.

Стаяла сабе хаціна.
Жыла ў ёй
Каза старая ўдавою,
Адна на здобыч хадзіла —
Клопатаў мела даволі.
Бедненькія сіроткі,
Беленькія казляняткі,—
Летняю ночкай кароткай
Не стала
Іхняга таткі.

Са злымі-злымі вачыма,
З ікластаю
Пашчай-пасткай,
З'еў яго люты ваўчыла
І костачкі перахраскаў.

Чакаюць мамку сіроткі,
Не адчыняюць дзверы.
Казалі пляткаркі-сарокі,
Зноў ходзіць
Воўк-ненажэра.

Абыдзе мама
Свет з прысветкам —
Нясе дамоў вячэру дзеткам.
Пагрукаецца прыцемкам:
— Казлянятачкі,
Бебянятачкі,
Адамкніцеся,
Адапрыцеся,

Адчыніце сенцы,
Прынясла вам мамачка
Поўна вымца малачка,
Поўны рожкі сенца.
Баялася мамка за дзетак,
Наказвала дробным гэтак:
— Не прыцесься наабгонкі,
Усё разбярыце толкам.
Пачуеце
Голас тонкі,
Тады
Адчыняйце толькі.

* * *

Адкуль яно прыйдзе, ліха,
Не знала каза-шчыруха.
І раніцай ціхай-ціхай
Наказ яе
Воўк падслухаў.

За ўзгоркам яшчэ не зніклі
Бакі
Казы крутарогай,
Як воўк,
Ашчэрыўшы іклы,
Падсунуўся да парога.

Голасам грубым
Выходзіць з прыціскам:

— Казлянятачкі,
Белянятачкі,
Адамкніцёся,
Адапрыцёся,
Адчыніце сенцы.
Прынясла вам мамачка
Поўна вымца малачка,
Поўны рожкі сенца.
Шэпчуцца казляняткі:
— Не наша гэта матуля.
А воўк заводзіць спачатку —
Няўжо яны там заснулі?
Злуе,
Што малыя такія капрызныя.
— Казлянятачкі,
Белянятачкі,
Адамкніцёся,
Адапрыцёся,
Адчыніце сенцы.
Прынясла вам мамачка
Поўна вымца малачка,
Поўны рожкі сенца.
Старэйшы тады і кажа:
— Прыблуда ты, пэўна, нейкі
Не адапромся —
У нашай
Матулькі голас таненькі.

З хаціны больш — ані гуку.
І як ні стараўся шэры,

І скробся,
І стукаў,
І грукаў —
Не адчыніліся дзверы.

* * *

Воўк сунецца,
Шчэрыць ляпу.
Прыпыніцца,
Бок пачэша.
Язык свой адцягне лапай —
Павінен зрабіцца танчэйшы.

Вярнуўся.
Ад злосці вые.
Хадзіў да хаціны яшчэ раз,
Зноў голас падвёў —
Малыя
Не адчынілі дзверы.

Хамыль-хамыль —
Падаўся ў хмыз.
З ялін раскалшмачаных
Глядзяць вароны зверху ўніз:
— Кар-рр!
Казляняткі смачныя?

Убок як ірвануўся ён,
А ўсё ля вуха — блізка чуў
Насмешны каркат

Злых варон,
Пакуль на ўскраек выскачыў.

На ўскрайку лесу старога
Стаяла кузня старая.
Стаяў там
І грукат, і скрогат,
Старэча-каваль стараўся.

Воўк глянуў —
Агонь шалее.
Каваль на кавадле звонкім
Напаленае жалеза
Расплясквае
Тонка-тонка.
Воўк глухне
Ад грукатні,
Крычыць кавалю гасціннаму:
— Ты мне язык адцягні
На тоненькую лісціначку.

Ды пастарайся
Як след.

Каваль і не кеміць быццам.
— Навошта гэта,
Сусед?
Анёлам
Хочаш зрабіцца?

— Жартаваць я не прывык.
Маю востры кожны клык!
Можа, сумняваешся?
Каваль-дурань,
Куй язык!
Каваль-дурань,
Куй язык!
Бо пасля пакаешся.

— Што ты зробіш з надаядлым?
Ну кладзі ўжо на кавадла!

Як ударыць, як уперыць,
Сам сабе
Каваль не верыць.
— Вось дык я — чараўнік,
Адцягнуў ваўку язык
На тоненькую лісціначку,
На дрыготкую шапаціначку...

Воўк вясёлы:
— Добра,
Дзякуй!
Ты стараўся,
Моцна гакаў.
Мне ў дарогу час
Якраз!

* * *

“Хто мне ў цёмным лесе роўны?
Абдурыць сябе, старога,
Не дазволю казлянятам!”
Прэцца з усіх ног да хаты.
Грукаецца ў дзверы
Злодзей шэры.
Ну як не пойдзе
Ад радасці ўпрысядкі.
— Казлянятачкі,
Белянятачкі,
Адамкніцеся,

Адапрыцця,
Адчыніце сенцы.
Прынясла вам мамачка
Поўна вымца малачка,
Поўны рожкі сенца.

Як учулі голас тонкі,
Паскакалі наабгонкі,
Без аглядкі.
Адчыніліся,
Памыліліся
Казляняткі.

Воўк бегаў ад раніцы
Нашча
І толькі ў хаціну ўскочыў,
Раскрыў, як вароты,
Пашчу
Ды страшна вылупіў вочы:
— Маю востры кожны клык,—
Ледзьве пераводзіць дух —
На адзін мне мала глык
Шалапутай двух,
Ух!

Казляняткам смерць прыйшла —
З-пад прыпечка,
З-пад стала,
З-пад лаў шырокіх
Паглытаў,

Пахапаў
Бедных сіротак.
Адзін уцалеў белы хвосцік —
Ускочыў маленькі ў падмосце.

Праз шчыліну
Сочыць крадком,
Увесь ад страху трасецца.
Ані сястрычак,
Ані браткоў,
Ні мамкі,
Ні малачка,
Ні сенца.
Як мамка малых ні вучыла,
Ліхая прыйшла гадзіна.

Як павярнуўся ваўчыла —
Ледзьве не абярнуў хаціну.

Да возера за гарою
Пашыбаваў па ігліцы,
Каб паляжаць у спакоі,
Аддыхацца
Ды напіцца.

А сон каго хочаш зваліць,
Ваўка размарыла знячэўку.
Сапе,
Як той мех кавальскі,—
Аж гнецца к вадзе мячэўнік.

Хадзіла каза лугамі,
Варочала сена рагамі.
Уночы лівень прыспорыў —
І сена сохла не скоро.

За лесам сонейка села,
Пакуль пасушыла сена,
Пакуль сучкоў паламала,
Дня белага стала мала.

Спяшалася беражком
Да дзетак трушком-бяжком.
Прыбегла —
Вачам не верыць,
Што сталася гэта з хатай?!
Расчынены насцеж дзверы.
Няма яе казлянятак!

Як грымне
Вобземлю дровы.
Як кіне
Сена на ганак.
— Нашто мне стагі, дубровы —
Няма белюськоў, бялянак.

Як ударыла каза
Капыткамі.
— А за што ж мяне бяда
Напаткала?..
Несуцешная,

Як грукнецца рожкамі:
— А я ж бегла карацейшымі
Дарожкамі,

Знаёмы пачуўшы голас,
Да мамы —
Малы з падмосця
Расказаў ёй пра горкае гора
І пра нязванага госця.
— Праз яго,
Пракляты воўк,
Нам бяда ўся.
У які, скажы мне, бок
Ён падаўся.

А сцяжыначкаю ды імшанаю
Сын маленькі за мамкай
Спяшаецца.
Цераз віры,

Цераз яры
Дабеглі да адной гары.
Гару другую бачаць,
Ну, воўк за той, няйначай.

Скакалі,
Часцілі,
Тупалі,
Нарэшце і да другой
Дабеглі.
Ну што б вы думалі?
Ляжыць гэта воўк гарой.
У жываце казляняткі шавеляцца,
Стукаюцца, бедненькія, ў бакі,
Ды спіць воўк спакойна вельмі.
Язык свой сушыць
Паклаў на клыкi.

Ну, паспі, паспі.
Чакай!
Толькі вось у козачкі
Ні сцізорыка,
Ні сучка,
Ні сярпа,
Ні косачкі.

Нападаць цяпер рука,
Раз —
І справа скончана.
Рогі мае.

І ў сынка
Толькі што адскочылі.

Як разгоніцца — ў живот
Вострымі рагамі
Бух!
— От табе, пракляты,
От! —
Следам сын,
Адзін за двух.

Пакажацца з дзіркі
Пыска,
Пакажуцца з дзіркі
Рожкі.
Ратунак
Так блізка-блізка,
Чакаць засталася
Трошкі.

Каза тады рог заклала,
Жылот ваўку распарола.
Высыпалі кагалам
Дзеткі,
Нібы з-за парога.

Таго ўссадзіла на плечы,
Той завязала хусцінку.
Азяблых,
Мокрых
Пад вечар

Нясла і вяла ў хацінку.
Аб камень рог
Натачыла,
Шкуру садрала хутка.

Так не прачнуўся ваўчыла —
Ні казлянятак,
Ні футра.

На сэрцы ў казы вясёла.
На печку ўсіх пасадзіла:
Каторага —
На пяколак,
Каго —
На чарэнь неастылы.

Запела ім пра палянку,
Кожнага прыгарнуўшы.
Дала мурагу вязанку
І сырадою гарнушак.

Ходзіць мама —
Туп-туп,
А масніцы
Рып-рып.
Сенца дзеткі
Хруп-хруп,
Сырадойчык
Хліб-хліб.

На пухавых падушачках
І грэюцца і сушацца.

МАТЧЫНЫ РУКІ

Памерла матка —
Анямела хатка.
І памірае бацька.
Сын пытае:
— Скажы, як жыць нам,
Дай парад, татка.
— Жывеце дружна.
А сястра малая
Няхай расце

І слухае цябе.
Яе не крыўдзі
Ні ў якой дзяльбе...

Як тыя кветкі
Брацетка й сястрыца.
Растуць,
Жывуць у згодзе
І ў спакоі.
Прыйшла пара,
Брат захацеў жаніцца.
І жонку брат прывёў.
Іх стала трое.
Сястра ўсё робіць,
Што не скажа брат,
А брат параіцца
З сястрою рад.

Што раіцца не з ёю,
А з сястрою,
Што ўсе сястра
Выконвае загады,
Не можа жонка
Вытрываць такое.
І кліча жонка
На спамогу звады.
А ў звадаў хітрасці
Стае на ўсё.
Каса б знайшлася —
Вырасце кассё!

Быў брат заняты
Клопатам купечым.
Усё ў ад'ездах ён,
Усё ў дарозе.
А жонка ўсё занята
Хітрым нечым.
Брат у дарозе,
А сястра ў трывозе.
Паселі ў хаце
Злыдні на куце.
Марнее дабрыня,
А злосць цвіце.

Быў у купца
Любімы конь.
У стайні
Стаяў.
Яго забіла
Жонка ў ночы.
Купец вярнуўся ўранні
Ды пытае:
— Чаго мой конь маўчыць,
Ці ён не хоча
Ірзаннем прывітаць
Гаспадара?
— Бо спасвала
Твайго каня сястра,—
Узрадавана
Жонка адказала,
Чакаючы,

Калі ён залютуе.
Нібыта гэта
Хвалявала мала,
Муж толькі і сказаў
На вестку тую:
— Ну, што ж,
Мая сястра,
Мой жарабок.
Бог даў каня,
А чорт яго звалок.

Быў сад у іх.
Павысекла пад корань
Купчыха злосная,
Як ведзьма з пекла.
Купец вярнуўся,
А яно й гаворыць:
— Пабач, твая сястра
Ўвесь сад пасекла.
Не хочацца купцу
Цвяліць разлад:
— Такой бяды.
Мая сястра,
Мой сад.

Сын нарадзіўся ў іх.
Яго купчыха
Сама забіла,
А купцу заныла:
— Дакуль трываць

Мы будзем гэта ліха?
Сястра і сына
Нашага забіла.
Тут улюцеў купец,
Як на таргу:
— Ёсё дараваў,
А болей не магу!

І брат сястру
Адвёз у лес ваўчыны
І рукі ёй
Паадсякаў па локаць.
А сам паехаў.
Доля сіраціны —
Самой пакутваць
Ды людзей палохаць.
І ў белы свет
Бязрукая пайшла
Без хлеба,
Без бацькоўскага цяпла

Ідзе праз царскі сад.
І закарцела
Хоць яблычак сарваць,
Але не можа.
А тут царэвіч.
Глянула нясмела.
Царэвіч кажа:
— Я такой прыгожай
Ані ў якой

Не бачыў старане.
Хай прыгажуня стане
Жонкай мне!

Хай рук няма,
Ёсць сэрца залатое.
Палацы
Зачакаліся царыцу.
Адразу пакахаў
Яе за тое,
Што позірк шчыры
Ласкаю іскрыцца.
Пабраліся яны.
І сталі жыць.
Валун сабе ляжыць.
А час бяжыць.

І нарадзіўся ў іх
Сыноч маленькі
У золаце па пояс,
А прыгожы,
Як маладзік на небе
Маладзенькі,
Аж маці
Радасці ўтаіць не можа.
Царэвіч
У ад'ездзе быў якраз.
Тады братоўка
І ўлучыла час.

Царэвічу пісалі
Цар з царыцай,
Што нарадзіўся сын.
Ганца паслалі.
Ганцу прыпала
На начлег спыніцца
У той купчыхі,
Што не мела жалю.
На свеце ўсім
Хацела быць адна.
Братоўку
Зненавідзела яна.

Заснуў ганец.
Яна й вядзьмарка баба
І напісалі
Д'яблу на пацеху,

Што нарадзілася ў царэўны
Жаба.

Ліст падмянілі.

І ганец паехаў.

І за вярстою

Гналася вярста.

І галяпаў ганец

Наўскапыта.

Царэвіч не ўзлаваўся,

Не жахнуўся

І напісаў адказ

Зусім нягнеўны:

“Няхай жыве,

Пакуль я не вярнуся,

Хто б там не нарадзіўся

У царэўны.

Калі прыеду,
Разбяруся сам.
У крыўду
Анікога я не дам”.

І зноў начлег ганцу
Дала хаціна,
Дзе з д’яблам злосніцы
Былі ў хаўрусе.
Чытаюць бацька з маткай
Ліст ад сына:
“Каб не было яе,
Пакуль вярнуся...”
Бацькі ўбіваюцца —
Прыйшла бяда.
І ўнучыка й нявестку
Ім шкада.

Дзіцятка прывязалі
Да бязрукай,
Пусцілі, кажучы:
Ты нам не трэба.
Сяк-так у дзверы добрыя
Пагрукай.
Хай над табою
Злітуецца неба.
І ў свет пайшла
Сваю журбу таіць.
Глядзіць —
Крынічка ціхая стаіць.

Ад спёкі
Цень знясілена схіліўся.
Нагнулася папіць
Вады сцюдзёнай.
А сын малы ў крынічку
Уваліўся.
І хто бязрукай
Будзе абаронай?
Ад гора
Слёзы горкія ліе.
Крынічка, пашкадуй
Хоць ты яе!

Сыночка бачыць,
Хоць ад слёз сляпая.
Глядзіць
Крынічцы ў вочы
Па-жаночы.
Адно ў адчаі
Куксамі хапае,
Як рыбінку,
Злавіць сыночка хоча.
І раптам
Рукі сталі, як былі.
Як у вярбы галіны,
Адраслі...

Пайшла матуля.
А вярбіне ніцай
Журыцца
Над крыніцай-чараўніцай.

ХТО САБРАЎ СЯБРОЎ?

Бачыш,
Сонейка з-за хмар
Паказала
Светлы твар
І смяецца пад ахвоту.
Смех —
Руплівы гаспадар —
Гоніць адусюль нудоту.
Смех —
Пачатак добрых спраў,
Ім лянота раззлавана.
Гэта смех
Сяброў сабраў
З Вільні,
З Рыгі,
З Ерэвана.

З Костаса Кубілінскаса

КОШ ЗАГАДАК

З дзедам думалі,
Ды ўсё ж
Ён цяжкі, загадак кош.
Можна, разам — я, ты, дзед —
Знойдзем мы адгадак след?

1

Не вяпрук я, ды ў мяне
Шмат шчаціння на спіне,
І мурзатых хлапчукоў,
Як іклатых вепручкоў,
Што знаходзяць
Бруд хоць дзе,
Я хапаю
І купаю
У вадзе, у вадзе.
(Шчотка)

2

— Семя з крыламі, лячу
Вольна я, куды хачу.
— А мяне мой парашут
У любы апусціць кут.
— Смірна ў касцы, як салдат,
Я адзін стаю ля хат...
Дзеці, што за валадар
З семя вырасце да хмар?
(Клён, дзьмухавец, дуб)

3

Ён не брэша, не кусае,
Толькі ў свіран не пускае.
Ты нікуды да гасподы
Без яго не зойдзеш згоды.

(Замок)

4

Ён стазубы, вострагубы,
Як часадла тое, зубы.
Як дракон той, злосназуба
Ён грызе камлішча дуба.

(Піла)

5

Аж на чатырох сястрычак
Парасон-чарадзей.
Будзе сёння ў невялічак
Шмат гасцей, шмат гасцей.

(Стол)

6

З пакулля, дзе б ні пайшоў ты,
Ў світцы з тлушчу малышок.
У яго чырвоны,
Жоўты,
Сіненькі капелюшок.

(Свечка)

7

Сам пеўнік чырвоны,
Грабеньчык зялёны.
А ножку цяжкую
Не вырве з пяску ён.

(Морква)

8

Ногі недзе за вушамі,
Смела ўсеўся я на нос...
Ды дзядзькі і цёткі самі
Рады вісусу да слёз.

(Акуляры)

9

Аж прыгнуўся — на мядзведзі
Полям смелы дзядзька едзе.
А мядзведзь рыкае грозна
І вядзе аж пяць барознаў.

(Трактар)

10

Тук-тук-тук без малаточка
З беленькага камянёчка
Выкаціўся ў сена дзесьці...
Хто? — Не адгадалі дзеці.
Курка паглядзіць — і ўраз
На загадку дасць адказ.

(Куранятка)

11

Носіць футра снегавое,
Гляне — спыніцца вада.
За вакном стаіць зімою,
А ў пакоі — барада.

(Мароз)

12

Пяць маленькіх харомаў
Ля зацішнай гасподы,
Пяць маленечкіх гномаў
Тут зімуюць заўсёды.

(Пальчатка)

13

Жывы да пары
Гайдаўся ў бары,
А мёртвы гарыць,
Каб кашу варыць.

(Дрэва)

14

Хто, збіваючы расу,
На плячы нясе касу?

(Касец)

15

Сто гадоў расла, ды села —
Згорбілася, пастарэла.
У вачах туга і стома,
А на галаве — салома.

(Хацінка)

16

Дзве ласкавыя лісічкі,
Дзве рухавыя сястрычкі
У сваю ўцякаюць норку,
Не сустрэцца ім праз горку.

(Вочы)

17

Быццам бравы коннік, ён
Носіць шпоры з даўніх дзён,
Ды не ўмее ездзіць конна,
Жэрдка — верны конь ягоны.

(Певень)

18

Быццам вожык у іголках
Летам і зімой яна,
Голле ў хмарах і ў вясёлках...
Адгадайце, хто?..

(Сасна)

19

Неяк з рэшатам дзіравым
Дзед пасеяць боб збіраўся.
Покуль на гарод прыкльпаў,
Па дарозе боб рассыпаў.

(Хмара, дождж)

20

Хоць іголак мае многа,
Ды не навучыўся шыць.
Галаруч сябе такога
Не дазволіць варушыць.

(Вожык)

21

Дванаццаць галінак у руху заўжды,
На кожнай галінцы — чатыры гнязды.
У кожным гняздзечку па сем птушанятак.
Адгадаць загадку —

вясёлы занятак.

(Месяц, тыдні, дні)

А загадкі ўсе, сябры,
Адгадаў гусак стары.

— Гу-га-га!

На паплавы

Ўцёк.

Ну, адгадайце вы!

ЛІЧЫЛКІ

1

Дзеці-веці, каршуны,
Загудзеце, як званы,
Той, хто загудзе не ў тон,
Выйдзе вон
Лавіць варон —
Ты! (*Адзін выходзіць.*)

2

Шлюмпу-пумпу, медзвядзі!
Мёд дарма ядуць, глядзі!
Хто прагоніць прагных вон? —
Ён! (*Адзін выходзіць.*)

3

Кібур-вібур-кабарай!
Клад схаваў птушыны грай.
Хто дагоніць гук пусты? —
Ты! (*Адзін выходзіць.*)

4

— Піліпок, аўсяны чуб,
З канпель бяжы,
Не палохай жоўтых дзюб
На мяжы.
— Добры быў бы я, Піліп,
Не пужаў бы іх,
Калі б

Дзюбы жоўтыя да кроплі
Не здзяўблі б
Усе каноплі...—
Акыш! (*Адзін выходзіць.*)

З Ояра Вацыэціса

ХТО?

Хто зрабіў шэрым
Вераб'я шэрага?
Хто зрабіў чорным
Чорнага шпака?
Хто зрабіў зялёнай
Зялёную варону?
Хто зрабіў белай
Чайку белую?

Мы цябе праверым
Як мастака,
Чаму так утрапёна
Фарбы бегалі?!

КАЛІСЬЦІ БЫЛО...

Калісьці было...
Калісьці было...
Калісьці было ўсё не так.

Калісьці была
Блакітнай трава
І неба зялёным на смак.

Калісьці ля белых
Аблочных дамоў
Зайцы каталіся на каньках.

Калісьці птушкі
Пешкі ішлі,
Ляцеў чалавек, як птах.

Калісьці было...
Калісьці было...
Калісьці было ўсё не так.
Ды што сягоння
З гэтым Было
Здарылася, аднак?

Было не сплыло,
Нічога з ім
Не здарылася, аднак.
Было не збылося,
Было засталася
У казцы таўчы свой мак.

Мы ў снах сваіх бачым
Усё не іначай,
А так:
Нічога не зблытана —
Трава блакітная
І зялёнае неба на смак.

КАЗКА

Казка пра тое раскажа адменна,
Чаго не было,
Каб нам хацелася ведаць страшэнна,
Як было.

Чэрці спяшаліся яблыкі красці,
Ды певень прапеў якраз,
Чорт і наплакаў Гаўю ў няшчасці,
Каб гнеў пагас.

Чэрці лавілі вялікага гнома,
Цераз балота гналі, вядома,
Ды мудры гном, каб не збіць каленкі,
Зрабіўся маленькі.
Заняў пячору ўласную крот,
Чэрці дзівіліся цэлы год,
Аж покуль самі пяску сырога
Перакапалі мно-о-га!

Казка пра тое раскажа адменна,
Чаго не было,
Каб нам хацелася ведаць страшэнна,
Як было.

З Юрыя Саакяна

САРОКА

Жыла-была сарока,
Жыла-была адна.
Змалоць пшаніцы жменьку
Сабралася яна.

Пакуль на млын ляцела,
Трашчэла так тады,
Што вылецела з памяці,
Чаго ляціць,
Куды.

Нялёгка гэта ўспомніць —
Лягчэй дагнаць свой цень.
Трашчэла траскатуха,
Скакала цэлы дзень.

Жыла-была сарока,
Жыла-была адна.
Змалоць пшаніцы жменьку
Збіралася яна.

ЗАЯЦ

Ёсць казачка.
А ў казцы гэтай самай
Ёсць зайчык-выхваляйчык.
Дык пачнём.
Жыў зайчык-сысунок
З зайчыхай мамай
Ды выхваляўся: стану я царом,
Капусную карону я здабуду
І з морквы начапляю ордэны,
І ў лесе ўжо ніколі жыць не буду,
Хто ў лесе —
Мне не роўныя яны!

Ёсць казачка.
А ў казцы гэтай самай
Ёсць зайчык-затуляйчык.
Зноў пачнём.
Даўно ён не живе
З зайчыхай мамай,
Забыўся, што збіраўся
Стаць царом.
Баіцца ценю, шолаху і хрумсту,

Ваўка, лісіцы
Пасынак лясны.
Карону з'еў —
На тое і капуста —
І моркву згрыз —
Навошта ордэны!

З М Е С Т

Добры прыклад — 3

Засвой! — 4

Прыгоды літары — 5

Згоду звада счубіць рада — 7

Усміхаюцца шчыра хуткамоўкі з Паміра — 13

Гэты смех з Азербайджана прыбег

У свята вочы бачаць і ўночы — 15

Каму што, а дурню дзверы — 16

Сядзіба Баю-Баю (*Паводле Выдмінскага*) — 19

Кот Том — 24

Вымаві! — 25

Вечназялёная — 25

Жмуркі — 26

Чаму ваўкі не чытаюць газет? — 27

Мы з дзедам, а бацька — следам — 32

Улазіны — 39

Мех шэрых, мех белых — 52

Бо б да неба вырас боб... — 62

Як воўк калядаваў — 71

Залатая прасніца — 87

Неслухаў бяда паслухмяніць — 102

Матчыны рукі — 118

Хто сабраў сяброў? — 128

З Костаса Кубілінскаса

Кош загадак — 129

Лічылкі — 135

З Ояра Вацызіса

Хто? — 136

Калісьці было — 137

Казка — 138

З Юрыя Саакяна

Сарока — 140

Заяц — 141

Б 24 **Барадулін Р. І.**
Як воўк калядаваў: Вершы, казкі: Для дашк. і малод. шк. узросту / Мастак М. Р. Казлоў — Мн.: Юнацтва, 2000.— 143 с., іл.
ISBN 985-05-0329-7.

Новую кнігу народнага паэта Беларусі склалі дасціпныя і займальныя небылічкі і казкі-пераказкі. Згадзіцеся, нельга без усмешкі чытаць ці слухаць, як сабака спраўляў улазіны-ўваходзіны, а воўк калядаваў, як мужык перахітрыў лісіцу і мядзведзя, чаму ваўкі не чытаюць газет. Кніга падорыць дзецям радасць.

УДК 882.6-93
ББК 84 (4Бел) 6-5

Літаратурна-мастацкае выданне

БАРАДУЛІН Рыгор Іванавіч

**ЯК
ВОЎК
КАЛЯДАВАЎ**

**Казкі-пераказкі
і небылічкі для Дамінічкі**

Рэдактар *У. І. Карызна*
Мастацкі рэдактар *Ю. Ц. Цярэшчанка*
Тэхнічны рэдактар *Г. Ф. Дуброўская*
Набор і камп'ютэрная вёрстка *С. А. Абрамчук*

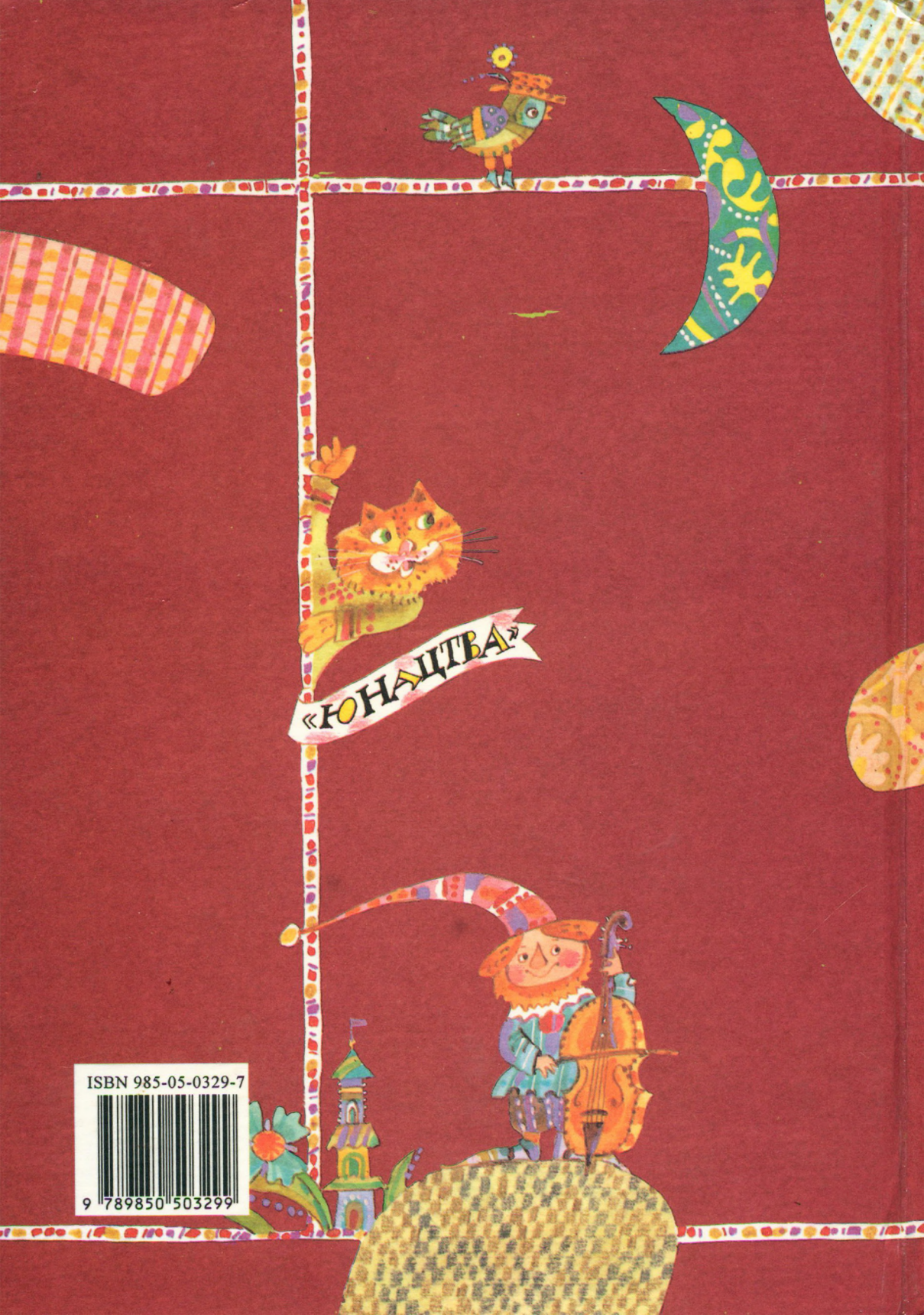
Падпісана да друку 28. 04. 2000. Фармат 70х100¹/₁₆. Папера афсетная.
Гарнітура Таймс. Афсетны друк. Ум. друк, арк. 11,70.
Ул.-выд. арк. 6,48. Тыраж 3000 экз. Зак. 44.

Дзяржаўнае прадпрыемства "Выдавецтва "Юнацтва"

Дзяржаўнага камітэта Рэспублікі Беларусь па друку.

Ліцэнзія ЛВ № 7, 20. 12. 1997 г. 220600, Мінск, Машэрава, 11.

Надрукавана з арыгінала-макета на Мінскай фабрыцы каляровага друку.
220024, Мінск, Каржанеўскага, 20.

«ЮНАЦТВА»

ISBN 985-05-0329-7

9 789850 503299

Рыцарь Блудный Казяляць

